

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. gegužės 6 d.

Nr. 90 (18)

Saturday supplement May 6, 2000

No. 90 (18)



Grupė susitikimo su laureatais dalyvių. Iš kairės: Krašto apsaugos viceministras E. Simanaitis, J. Paulavičienė, dr. V. Kubilius, dr. A. Tyla, Rašytojų sąjungos pirm. V. Sventickas, laureatas J. Sajauskas, dr. A. Vasiliauskienė, J. Kliučinskienė-Semaškaitė, dr. Z. Zinkevičius, už jo — A. Paulavičius, „Girių aidų“ nariai — A. Lukša, V. Balsys, akompanuotoja M. Kuprienė, V. Kuprys, konkurso vertinimo komisijos narys V. Užtupas, partizanas, „Girių aidų“ narys S. Gudaitis. Priekyje — A. Vasiliauskienės vaikaičiai. Nuotr. A. Žižūno

Su literatūrinės premijos laimėtojais

Lietuvoje plačiai nuskambėjo, visuomenės susidomėjimą sukėlė Čikagoje leidžiamo laikraščio *Lietuvių balsas* literatūrinio konkurso apie Lietuvos partizanų kovas ir tremtinių kancias rezultatai; juo labiau, kad visi premijų laimėtojai — autoriai iš Lietuvos. Apie konkursą ir jo laimėtojus pranešė radijas, pasinaudodamas išsamiais dienraščio *Draugo* straipsniais, apie tai plačiai rašė Rašytojų sąjungos savaitraštis *Literatūra ir menas*, kiti laikraščiai. Gal todėl į premijų įteikimui skirtą literatūrinį-muzikinį vakarą prigužėjo pilnutėlė Rašytojų klubo sale.

Vertinimo komisijos nariai — Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas ir knygų leidybininkas V. Užtupas, apibūdindami konkursą, pripažino, kad jis pavyko, gauta daug vertingų kūrinių, kuriuose į pokario partizanų kovas bandoma pažvelgti naujo, įdomaus stiliaus bei vaizdavimo priemonėmis. Net ir tarp nepremijuotų rankraščių yra gerų, išspausdinti vertų, kūrinių.

V. Sventickas įteikė premijų čekius tiems laureatams, kurie jų dar nebuvo atsiėmę. Visi laureatai nuosirdžiai padėkojo konkursą paskelbusio laikraščio *Lietuvių balsas* redakcijai, konkurso mecenatams, vertinimo komisijai. Jie taip pat papasakojo kaip rinko medžiagą, kaip rašė.

Už rankraštį *Akmenuotas patrioto kelias* antrąją premiją laimėjusi vilnietė istorikė Aldona Vasiliauskienė sakė, kad rašyti kūrinių apie prof. P. Dovydaity ir dalyvauti konkurse ją skatino katalikų mokslo akademijos bendradarbis Antanė Kucinskaitė, kunigas dr. Antanas Liuima. Rašiniui jai pavyko surasti 43 dar nežinomus P. Dovydaičio laiškus, archyvuose aptikti jo tardymo, sekimo bylas.

Kaunietė Janina Kliučinskienė-Semaškaitė, antrąją premiją laimėjusi už kūrinių *Lietuvos kario likimas*, sakė, kad jai pavyko surasti liudininkų apie legendinio partizano Jono Semaškos ir jo bendražygių kovą. Autorė apgailestavo, kad jos rankraštis gal ir neatitinka visų literatūrinių

reikalavimų, nes konkurso terminai ją vertė skubėti.

Žodį tarė, į susirinkusiųjų klausimus atsakė pirmąją premiją iš Čikagos parsivežęs *Suvalkijos geografinės* autorius marijampolietis Justinas Sajauskas.

— Kai grįžau iš konkurso šventės ir Kovo 11-sios minėjimo Čikagoje, pusė pažįstamų Marijampolėje prasilenkdavo su manimi, aukštai iškėlę galvas, o viena mokytoja, buvusi bendradarbė, puldinėjo nuo vieno kolegos prie kito, klausinėdama: „Kiek gavo. Kiek tas Sajauskas parsivežė dolelių?“ — kalbėjo J. Sajauskas. — Apmatau, kad šioms žmonėms visai nerūpi, už ką išeivija moka, ir prireikus, vėl mokės. Tai yra didžiausia mūsų nelaimė, kad patriotizmą nuvertinusi, sumatereleėjusi mūsų visuomenės dalis jau nesuvokia partizanų kovų herojiškumo ir tragizmo, kad mūsų tėvų ir brolių žygdarbiai jų sąmonėje virto tik eilute knygoje. Išejai į mišką, papleškinai, kaip koks Tadas Blinda, paskui pats buvai nušautas — šitaip, deja, suprantai istoriją mūsų sumiesčiojęs, nuo sovietmečio nuodų neatsipeikėjusi, visuomenės dalis. Nors išeivijos lietuviai savo tėvynės dramą stebėjo, pergyveno iš užjūrio, bet ji geriau suvokia ir įvertina mūsų partizanų kovų prasmę, jas nevadina pokario banditizmu. Ar ne todėl šį konkursą paskelbė Čikaga, o ne Vilnius ar, sakymui, per paskutinius savivaldybių rinkimus apsijuokęs Kaunas? Šlovė išeivijai! Ji suprato, kad, tik iki paskutinės raidės prisiminę ir įvertinę savo garbingą praeitį, išlyginsime kelią į ateitį“.

J. Sajauskas dar sakė, kad, skelbdami konkursą, Čikagos lietuviai ant kojų sukėlė pusšimtį autorių. Galbūt kitame konkurse jų dalyvaus dar daugiau? O gal ateis laikas, kai Lietuvos kovų už nepriklausomybę istorija domėsimes ne dėl pinigų, ne dėl garbės, o tiesiog todėl, kad tai tėvynės istorija, net jeigu kartais ji yra neįsivaizduojamai skaudi, kaip praėjęs pokaris.

Atskirai, kitą dieną, trečiosios premijos čekis už romaną

Užverstų šulinių vanduo Rašytojų klube buvo įteiktas Nijolėi Gaškaitei-Zemaitienei, surengtas gyventojų Genocido ir rezistencijos tyrimo centro jau išleistas šios knygos aptarimas.

Literatūros tyrinėtojas V. Gasiliūnas, tarsi papildydamas J. Sajausko mintis, aptarime pasakė, kad didžiausia šio romano vertybė — ne stilistinės priemonės ar personažų charakteriai, bet paliudijimas, jog pokario Lietuvoje dar buvo pirmosios nepriklausomybės laikais išauklėtų, sovietmečio tvaikui nepasidavusių, žmonių, kurie laisvę suvokė, ne kaip laisvę sau, bet visai Lietuvai, visai tautai. Tokių žmonių Lietuvoje dabar, liko labai mažai.

Kitą vertus, pastebėjo V. Gasiliūnas, autorė išvengė didžiausio pavojaus, kylančio



Nijolė Gaškaite-Zemaitienė pasirašo savo premijuotą knygą poetui J. Juškaitiui. Nuotr. Algimanto Žižūno

rašant tokios tematikos kūrinius — personažų padalinimo į bloguosius ir geruosius, atitinkamai paskirstant ir moralines bei kitokias vertybes.

— Ir tai, man atrodo, kyla iš romano autorės gilesnio žvilgsnio į žmogaus vidų, suvokiant, kad gerio ir blogio kova žmoguje yra amžina ir galutinio sprendimo apie žmogų kitas žmogus negali padaryti, — kalbėjo V. Gasiliūnas. — Šis dalykas, manytis, sušijęs ne tik su tuo, kad autorė, būdama kartu istorikė, archyvuose išstudijavo šūsnius bylų, atveriančių ne tik keisčiausius žmogaus likimo vingius, bet ir su autorės principinėmis krikščioniškomis nuostatomis.

Su premijuotų kūrinių aptarimu sutapo ir tame pat vakare Rašytojų klube surengtas Antano Paulavičiaus naujos knygos *Už jūrų marių* pristatymas ir Lietuvos partizanų dainų ansamblio „Girių aidas“ koncertas.

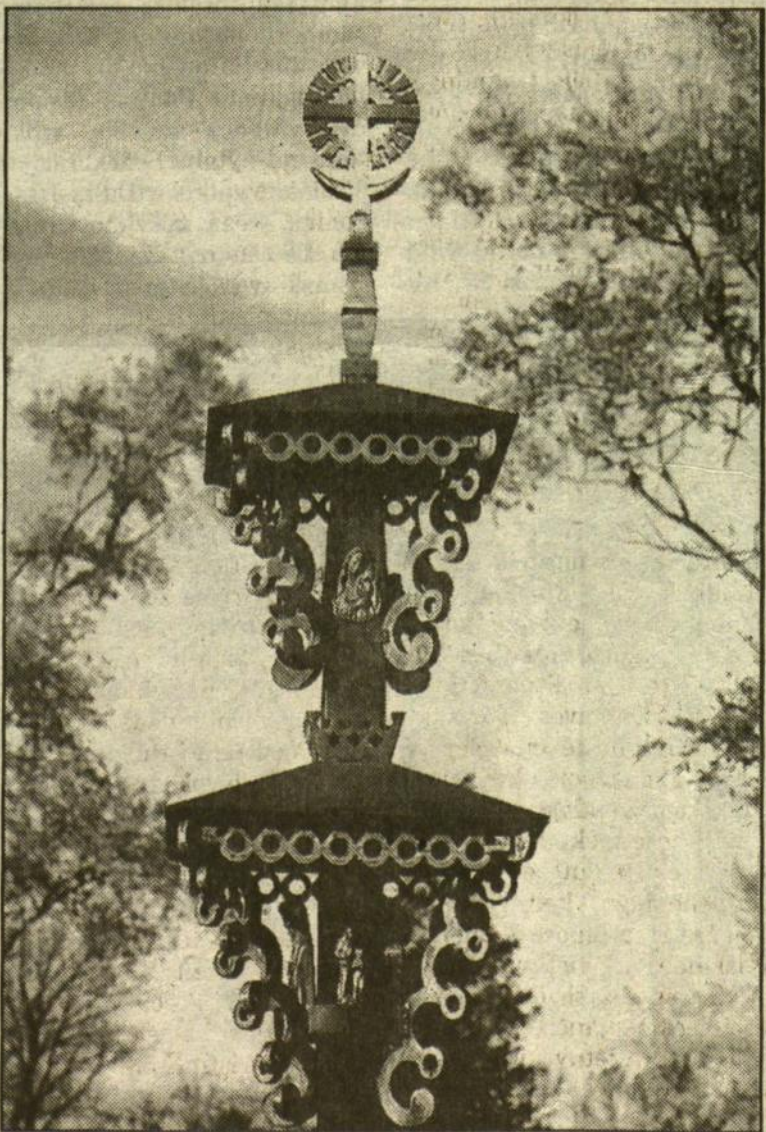
Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas pažymėjo, kad šioje knygoje aprašomi jos autoriaus A. Paulavičiaus vadovaujamo partizanų dainų ansamblio koncertinių kelių išpuodžių po Šiaurės Ame-

riką ir Australiją, susitikimai su žymiaisiais užjūrių tautiečiais, parodoma jų pasiaukojanti veikla pavergtos, o paskui atgimstancios Lietuvos labui.

Sibiro tremtinio, rezistento A. Paulavičiaus knygos aptarime dalyvavo žymūs literatūros ir mokslo vyrai — literatūrologas Vytautas Kubilius, istorikas Antanas Tyla, kalbininkas Zigmas Zinkevičius, Krašto apsaugos viceministras Edmundas Simanaitis.

Dr. V. Kubilius pasakė, kad jam labiausiai įstrigo šios knygos puslapiai apie paprastą išeivį darbininką Julijų Pakalką, kuris sunkiai uždirbtus pinigus neiššvaistė, o, kaip ir konkurso rėmėjai, aukėjo kilniems darbams. Pasitinkant Lietuvos nepriklausomybės 50-tį jis kreipėsi į kompozitorių Julijų Gaidelį ir poetą Stasį Santvarą, kad jie sukurtų kantatą „Kovotojai“, skirtą Lietuvos partizanų atminimui. Iš savo kišenės J. Pakalka skyrė šioms autoriams honorarą — po 1,000 dolerių.

Kantatos pastatymui reikėjo didesnės pinigų sumos. Tada J. Pakalka, rašoma knygoje, užstatė savo namą, kaip garantą, kad pinigai po kantatos pastatymo bus sumokėti orkestrui ir atsiskaityta už kitas pastatymo išlaidas. 1968 m. Vasario 16 d. kantata labai vykusiai buvo pastatyta Čikagoje, visos išlaidos padengtos. Vėliau J. Pakalka nusprendė, kad kita kantata reikia įamžinti partizanų motinas ir tą kūrinių padovanoti nepriklausomybę atkūrusiai Lietuvai. Tam pačiam kompozitoriui ir poetui, libreto autoriui J. Aisčiui jis vėl davė honorarą po 1,000 dolerių. Kantatą jis pasiuntė į Lietuvą, tikėdamasis, kad ji bus tinkamai ir išpuodingai atlikta. Deja, Lietuvos Kultūros ministerija, kitos kultūrinės įstaigos ją priėmė šaltai, tęsėsi ilga tyla, niekas ilgai neatsiliepė. Pagaliau tik 1999 m. kantata „Partizano motina“ buvo pastatyta Kaune ir Vilniuje. Bet ją deramai įvertino tik saleje buvę partizanai, tremtiniai. Kaip sakė dr. V. Kubilius, nebuvo tinkamos reklamos. Kantata mūsų muzikų buvo silpnai parengta. Kai Čikagoje buvo pastatyta partizanams skirta Kantata, publika ją entuziastingai sutiko, užsienio lietuvių spaudoje buvo daug gerų atsiliepimų, padaryti įrašai. O Lietuvoje po pastatymo — tyla, karti tyla. Ir koncerto niekas neįrašinėjo, nors J. Pakalka žadėjo padengti ir įrašo išlaidas. Su



Juliaus Pakalkos suprojektuoto ir jo lėšomis Lietuvių tautinėse kapinėse prie Čikagos pastatyto kryžiaus-koplytstulpio detalė. Kryžius skirtas Sibiro tremtinėms ir kitiems mūsų tautos kankiniams atminti.

Robert Frost

MALDA PAVASARĮ

O, duok mums pasidžiaugt diena žieduota,
Bet ir neleisk iš anksto jau galvoti
Apie netikrą derlių; mus laikyk
Paprastume, šiam metui sravint tykiai.

O, dziugink mus labiau sodu baltuotu
Nei lobiais diena, dvasiomis tamsoj jau;
Duok būt laimingiem su laimingom bitėm,
Kurios spiečium aukštai medžius apspitė.

Ir padaryk laimingus su paukštyčiu,
Kuris staiga sugenda virš tų bičių,
Lyg iš padangių kristų meteoras,
Kurį neliesť gelės sulaiko oras.

Nes tai tik meilė, kaip kad niekas kitas,
Tik Dievo karalystė, ja nušvitus,
Pašventint, kas tik palenka Jo valiai,
Kurį žmogus išpildyti čia gali.

ŠIENAPJŪTĖ

Vienas vienintelis garsas tesigirdėjo,
Ir buvo jis tik mano dalgio, šnabzdancio žemei.
Ir ką jis šnabzdėjo? Suprasti aš pats negalėjau;
Gal ką nors apie karštąją saulę,
Gal ką nors, kodėl garso nebuvo —
Štai dėl ko jis šnabzdėjo, o nekalbėjo.
Tai nebuvo laisvalaikio meto svajonė,
Ar lengvas auksas fejės ar elfo rankoj:
Kazkas daugiau, nei kad drįstum sakyti,
Kad tai ne meilė rimčiausia, guldanti pėdą po pėdo,
Kartu su švelniaisiais akuotais gėlių
(Blankių orchidėjų), išgašdinus žalsvą gyvatę.
Darbas — saldžiausioji darbo svajonė.
Mano dalgis šnabzdėjo, grėbliui palikdamas šieną.

PASIRINK KĄ NORS KAIP ŽVAIGŽDĖ

O žvaigždė (o skaidriausia iš visų),
Dėl tavo didžio aukščio debesų
Aptemdymą pakenčiam mes,
Bet to nesakom, kai tamsi naktis,
O tu dėl to šviesi.

Tesie tad išdidi ir paslaptis.
Net negali tylėt tu amžinai,
Aukštai iškilus į šaunias sritis.
Sakyk ką nors, ką mes atmintinai
Išmoktume kartoti vienuoj.

„Degu“, vien pasakyt mums težinai.
Bet kiek gi karščio toj liepsnoj?
Tark Farenheitu arba Celsijum.

Sakyk kalba suprantama,
Kiek elementų sutirpdai tu degdama.

Bet čia nedaug padėt ji gali mums,
Tik lieka, kas galop jos menama.
Lyg Keatso Eremitas pastovi,
Nė nepalinks iš dangaus
Nedaug ji prašo iš žmogaus:
Nors kiek pakilt iš žemumos,
Ir kai minia kada šturmuos
Mus per didžią garbę ar panieką,
Kad kaip tą žvaigždę rinktumės kai ką,
Kas mums pakilt ir likt romiems pamos.

Vertė Alfonsas Tyruolis

Šimet suejo 125 metai nuo žymiojo amerikiečių poeto Robert Frost (1875-1963) gimimo. Kilęs iš San Francisco, didesnę gyvenimo dalį praleido New England valstijoje, kurios gamta ir žmonės poezijoje daugiausia ir vaizdavo. Jo poezija pasižymi klasišiniu aiškumu ir mintingumu.

kokia nuoskauda ir kartėliu J. Pakalka turėjo grįžti atgal į Čikagą, specialiai skridęs į Lietuvą, į Kantatos premjerą! „Atbuko mūsų protas, aptemo mūsų akys, o ausys nebeskiria garsų, kurie iš dangaus ateina, o kurie yra iš blogio karalystės“, — rašoma knygoje *Už jūrų marių*.

Kalbėjusieji sakė, kad Lietuvoje iš tiesų sumažėjo partizanų kovas deramai įvertinančių, patriotiškai nusiteikusių piliečių, kad išeivijoje šios vertybės labiau branginamos ir puoselėjamos. Tai rodo ir Čikagoje leidžiamo laikraščio

Lietuvos balsas skelbtas konkursas bei jo rėmėjai, mecenatai. Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas pakartojo Čikagoje pasakytus ir dienraštyje *Draugas* paskelbtus žodžius, kad kitam literatūriniam konkursui, jei jis bus surengtas, jis siūlytų panašią temą.

Vakaraų pajvairino, praskaidrino Lietuvos partizanų ansamblio „Girių aidas“ atliekamos partizanų ir patriotinės dainos.

Algimantas Antanas Naujokaitis



Pavasario žiedas — ne tik Eglės Juodvalkės Motinai, kurios mirties metinėms (gegužės 12 d.) ji sukūrė šį eilėraštį, bet ir visoms, lietuvišku papročiu tebešvenčiančioms Motinos dieną pirmąjį gegužės sekmadienį... Nuotr. Eltos

Eglė Juodvalkė

*dvejiems metams praėjus ir
alyvoms žydynt*

*mama motule mamulyte
ar tavęs nemylėjau
ar rankelių neglostiau
susuktų pirštelių nebučiau
žilų plaukelių nešukavau
dienomis su tavim nesėdėjau
vakarais tau neskačiau
patarimo žodelio neprašiau
kad guli vieni kaulėliai
užmerktom išbučiuotom aklėm
kad išėjai neatsisveikinusi
iškeliavai negrižtamai
į tolimąsias dausas
pas brolius ir seserėles
pas tėvelius ir senelius
atsisėsti ant minkštom pagalvėm užkloto
protėvių suoloelio*

*jei pažadėsiu klausyti tavęs
jei būsiu tokia kokios norėjai
paklusni ir darbšti
ar išklausysi manęs
ar nutūpsi ant mano skarotų šakų
ar nusileisi ant viršūnėlės
pavargau klajodama
be tavęs ilgu ir liūdna*

*nukalsiu tau inkilėlių
išklosiu spygliais
paslėpsiu prie pat kamieno
švelnaus ne rūpauš
šypsosies tik man
man vienai
tau būsiu gera
tik manęs neapleisk
tik sugrįžk mamulele
man sunku be tavęs*

Andy Warhol Vilniuje

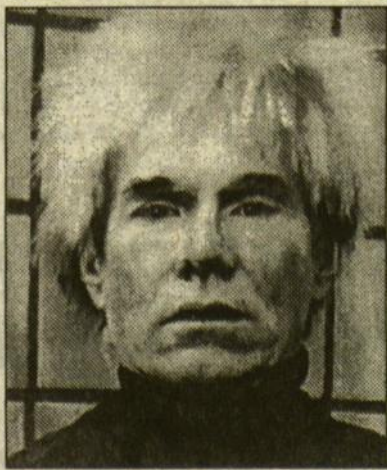
Daug lankytojų susilaukė iki balandžio vidurio Vilniuje, Šiuolaikinio meno centre, veikusi 20 amžiaus antrosios pusės Amerikos dailininko Andy Warhol (1928-1987) kūrinių paroda. Ji surengta, bendradarbiaujant su JAV ambasada Lietuvoje. Parodos ekspozicija, kurioje buvo daugiau kaip pusšimtis kūrinių, atkeliavo iš Pittsburgh, kur veikia Andy Warhol muziejus. Parodos rengėjai sakė, kad tai neeilinis įvykis šiuolaikinio meno centro istorijoje, nes dar niekuomet čia nebuvo plačiai pristatomas toks žymus 20-ojo amžiaus menininkas. Parodos atidaryme dalyvavo JAV ambasadorius Lietuvoje Keith C. Smith, o taip pat svečias iš Washington Daryl N. Johnson — pirmasis JAV ambasadorius po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

Andy Warhol — tapytojas, kino filmų kūrėjas, apipavidalintojas, muziejininkas, leidėjas. Filosofas Gintaras Mazeikis, nagrinėjantis „pop“ meno (masinio, populiaraus) apraiškas šiandieninėje Lietuvoje, pridūrė, kad A. Warhol — vienas įtakingiausių šio meno pradininkų.

Daugelis A. Warhol darbų sietini su portreto žanru — gilia meno tradicija, vaizduojant žmogų, ieškant jo tapa-

tybės. Jaunystės ir grožio žavesiui laiko tėkmei, mirties artumui tyrinėti jis paaukojo visas jam prieinamas išraiškos priemones. Šios temos, dominusios Andy Warhol visą gyvenimą, buvo aiškiai pastebimos ir Vilniaus parodoje eksponuotoje jo autoportretų kolekcijoje.

Prieš parodos atidarymą surengtoje spaudos konferencijoje buvo kalbėta ir apie A. Warhol — kino filmų kūrėją, savaip, kaip ir Jonas Mekas, suvokusį tikrovę. Jo ankstyvųjų minimalistinių kino kūrinių viršūnė tapo filmas „Empire“, kuriame kelias valandas rodomas nejudanti kamera filmuotas Empire State pastatas. Buvo kalbėta ir apie Andy Warhol bendradarbiavimą, bičiulystę su New York gyvenančiu mūsų tau-



Andy Warhol.

tiečiu, kitu garsiu kino režisieriumi ir poetu Jonu Meku, apie jį padariusiu ne vieną filmą, tarp jų „Scenes from the Life of Andy Warhol“ („Scenos iš Andy Warhol gyvenimo“).

Beje, Andy Warhol — kito mūsų išeivio, garsaus lietuvių Jurgio Maciūno idėjos draugas. Jie abu buvo Fluxus. Jie abu buvo iš „Nieko karalystės“. Jie abu rimtai nepriėmė šitos civilizacijos. Abu juokėsi iš jos, kiekvienas savo būdu, patys stovėdami atokiai, jos nepaliečiami, žiūrėdami į ją tik iš šalies. „Aš vis dar matau Andy Warhol 54-tos gatvės diskotekoj, stovintį nuošaly, prie įėjimo, niekados pačiam vidury, visados su savo polaroidiniu fotoaparatu. Atvira, visa matanti ir registruojanti akis. Ir Jurgis, juokdamasis iš visko, net ir iš paties Warhol, kurdamas savo paties pasaulį, trapų ir visiškai bereikšmi, nesvarbų: niekas nei jį pirsks, nei paruos; pasaulį, susidedantį iš juokų, žaismų, degtukų dėžucių, poemų 'Nieku! ir Nieku!'“, — rašė J. Mekas savo dienoraščiuose.

Iš Vilniaus Andy Warhol paroda iškeliavo į Pietų ir Rytų Europos valstybes.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Mintis, nepaliesta laiko

Kai teatro uždanga pakyla, stebuklingos įtaigos vedami, akteriai kartu su žiūrovais persikelia į iliuzinį pasaulį. Tada ir užsimezga ypatingas stebėtojų ir vaidintojų dialogas, bendra kelionė į vaizdų ir minčių sukurta gyvenimo paralelė. Antano Škėmos drama „Žvakidė“ privertė ir aktorius, ir žiūrovus giliai susimąstyti. Šis veiklas, kaip ir paties rašytojo gyvenimo raida, kupinas tragizmo, nes autorius žvelgia į pasaulį, kaip į paradoksalių ir tragiškų įvykių virtinę. Šių metų balandžio 8 dieną vykusio premjera suartino atlikėjus ir žiūrovus bendriems apmąstymams biblijine Kaino ir Abelio tema.

Antano Škėmos drama „Žvakidė“ režisavo ilgametis Los Angeles Dramos sambūrio režisierius Algimantas Žemaitaitis. Jis, įpindamas muzikos ir garsų elementus, rūpestingai atkūrė mistišką šio veikalo nuotaiką. Dramoje vaizduojama bažnyčios zakristijos aplinka asketiškai kukli. Ją sudaro du vitražiniai langai ir didelis medinis kryžius. Veiksmą lydi vargonų muzika. Ji atspindi žmogaus minčių bangavimą, visų pirma Kosto sielos klystkelius. Laukimo įtampą padidina už scenos tolstantys ir artėjantys žingsniai, o pačioje spektaklio pradžioje nelaimė išpranašauja juodvarnio kranksėjimas. Įdomiai skambėjo kai kurių monologų garsiniai įrašai, suteikę didingą išraišką ir leidę aktoriams įvesti pantomimos elementus.

A. Škėmos veikale pavaizduotas laikotarpis, tai tragiškosios sovietų okupacijos naktis, iššaukusi lietuvių tautoje šėtono paradus, pastčius priešingų politinių grupuočių pusėje, pareikalavusi apsispręsti; būti savimi ir žūti, ar išlikti savo artimo sąskaita. Antano Škėmos įprasminimas blogio nešėjas — Kostas. Jis, nuo pat mažens

nepatyręs motiniškos meilės, dega neapykanta aplinkiniams pasauliui ir žmonėms. Šis jausmas, prasidėjęs skruzdės nužudymu vaikystėje, vėliau tampa pražūtingas visiems, pasitaikiusiems jo kelyje. Kostas išduoda okupantams daugelį žmonių, pražudo savo dėdę kunigą ir galų gale, nujausdamas artėjantį pralaimėjimą, vienu žvakidės smūgiu atima gyvybę savo broliui Antanui.

Kosto vaidmenį atliko sambūryje debiutavęs Aleksas Mickus. Jis — tikras žemaitis, kilęs iš Mazeikių. Į Amerikos žemyną atvyko kartu su šeima 1992 metais. Jaunystėje Aleksas svajojo apie aktorius karjerą, bandė stoti į konservatoriją, vėliau buvo nuvykęs į Panevėžį, tikėdamasis patekti į Miltinio studiją. Tačiau, kaip dabar pats prisimena, didžiojo teatro genijaus Panevėžyje nerado, tik, nuo chuliganų smūgių nukentėjęs, grįžo į namus. Tada, gindamasis nuo karinės tarnybos, jis pasuko techninių mokslų pusėn. Laisvalaikiu Aleksas vaidino Sedos mėgėjų teatre, dabar smagiai prisimindamas pirmuosius ryškius vaidmenis: Senelį šaltį ir labai teigiamą komjaunuolį. Be gyvendamas Los Angeles, grįžo prie savo jaunystės aistros, kolegijoje lanko aktorystės ir balso lavinimo klases. Kosto vaidmeniui skyrė daug laiko ir širdies, įsi-gyvendamas į jo vidinį pasaulį.

Vaidybinio brandumo ir gilia įtaka patraukė žiūrovus Amando Ragausko atliktas Adomo vaidmuo. Adomas — tai broliūdžio Kosto, Liucijos ir Antano tėvas. Jis, visą gyvenimą besidarbuodamas kalvėje, tikrą malonumą randa, drožinėdamas medį, o savo gyvenimo skausmą ir negandas išraižo rupintojėlių veiduose. Adomą lydi amžinas kaltės jausmas dėl to, kad savo šeimoje nesugebėjo įskiepti meilės ir darnos. A. Ragaus-

kas, nuo 1992 metų vaidinęs beveik kiekviename spektaklyje, atsakingai ir jautriai atlieka savo roles. Besiruošdamas šiam vaidmeniui, jis domėjosi A. Škėma, atradamas savo paties ir jo gyvenime daug paralelių. Jis Kaune baigė tą pačią „Aušros“ gimnaziją, kurią prieškariniais metais lankė rašytojas. Kaip kadaise rašytojui A. Škėmai, taip ir paskutinio dešimtmečio imigrantams truksta laiko ir galimybių atsiduoti menui ir teatrui profesionaliai. Stebint Amandą šiame spektaklyje, kyla mintis, ar tik ne vaikystės prisiminimai, Simne praleistos akimirkos, stebint savo senelį vargonininką, ir ypatingos bažnytinės aplinkos pajutimas leido jam įtaigiai įprasmiti Adomą.

Vaida Kiškytė atliko jaunutės sesers Liucijos rolę. Veikale ji — kilni ir švelni, šeima vienijanti dvasia. Nors aplinkinių laikoma silpnaprote,

Liucija mato ir jaučia daugiau už kitus. Ji kalbasi su mirusiu dėde, ji tuščioje dėžutėje mato šventųjų kancias ir žmonių žaizdas. Vaida jai pavestam vaidmeniui suteikė jausmiškumo, patraukdama žiūrovus skambiu balso tembru ir nepaprastu įsijautimu.

Dėdė kunigas šiame spektaklyje, tai simbolinis mūsų tautos kankinys, žuvis už sūnėno Antano eilėraščių, neišdavęs kitų. Jis kalbasi scenoje su gyvaisiais, nes sieja kitų likimo. Mirtį priima ramiai, nes tiki, kad liks gyvas artimųjų prisiminimuose ir širdyse. Kunigo vaidmenį atliko Antanas Vosylius, tikrasis Los Angeles teatro veteranas, pirmąjį savo vaidmenį sukūręs lygiai prieš keturiasdešimt metų.

Režisierius A. Žemaitaitis mėgstama praplėsti teatralų būrį jaunais atlikėjais. Šį kartą jam talkino sūnus Saulius. Jis keletą mėnesių prieš numatytą premjerą pakeitė kitą aktorį, apsiimdamas atlikti jauniojo brolio Antano vaidmenį. Saulius mokosi Šv. Ka-

zimiero lituanistinėje mokykloje ir iki šiol vaidino tik mokykinių spektakliuose. Šis vaidmuo pirmas rimtas išbandymas, kurį jis atliko labai nuosirdžiai. Jis domisi teatru, o praėjusių metų vasarą kartu su tėvais ir seseria dalyvavo Žemaičių teatro festivalyje Telšiuose.

Agotos vaidmenį šiame pastatyme atliko Ramunė Vitkienė. Ji debiutavo 1964 metais Čikagos „Antrame kaisene“ Su Los Angeles grupe atliko daug vaidmenų, su ja gastroliavo Lietuvoje ir Australijoje. Žiūrovai ją mėgsta dėl gražios išraiškos dikcijos ir sugebėjimo gyventi savo personaž jausmais.

Spektakliui talkino daug teatro entuziastų. Rubais, kaip jau įprasta, pasirūpino sambūrio pirmininkė Ema Dovydaitienė, muziką ir triukšmus įgarsino Paulius Jasukonis, vargonų muziką atliko Viktoras Ryls, dekoracijas paruošė Paulius ir Dalia Jasukonai, sceną apšvietė Gintaras Laurinkus, menišką programą suprojektavo Andrius



Iš Los Angeles Dramos sambūrio statytos A. Škėmos dramų „Žvakidė“ premjeros balandžio 9 d. Iš kairės: Klebonas — Antanas Vosylius; Kostas — Aleksas Mickus; Liucija — Vaida Kiškytė.

Ragauskas, scenos darbuose talkino Daina Žemaitaitytė.

Los Angeles teatro mėgėjai atgaivino Antano Škėmos mintis, jas naujai perteikė šių dienų žiūrovui. Šis įdomus lietuvių rašytojas, iškeliavęs iš šio pasaulio beveik prieš keturiasdešimt metų, mėgo narplioti žmogaus sielos labirintus, ieškodamas gėrio ir blogio ištakų. Nors pjesės pabaiga tragiška, lieka pojūtis, kad mirtis — tai ne galutinis tragedijos taškas, kad gyventi suteptomis rankomis yra žymiai blogiau, negu žūti prasmingai. Spektaklis verčia žiūrovus pagalvoti, ieškoti savo vertinimo mastelio. A. Škėma kalba reikšmingais simboliais, kurie ir atspindi jo pasaulėjautą.

Kiekviena tauta turi savo Prometėjų. Lietuvai tai Rapin-tojėlis. Jis ašarotomis akimis žvelgia į savo tautos epopėją. Jis, šalia visų gyvųjų ir mirusiųjų, dalyvauja šiame spektaklyje, kaip idėja ir viltis. Režisierius Algimantas Žemaitaitis ir aktorių grupė nuosirdžiai įsijautė į idėją ir charakterius, sugebėjo žiūrovui pateikti jų išgyvenimus bei jausmus. Scenoje jautėsi gilus vaidinusiųjų tarpusavio supratimas, vidinis darnumas, leidęs emociškai stipriai prabilti.

A.P.

GAL ATPIGS KNYGŲ SIUNTIMO KAINOS?

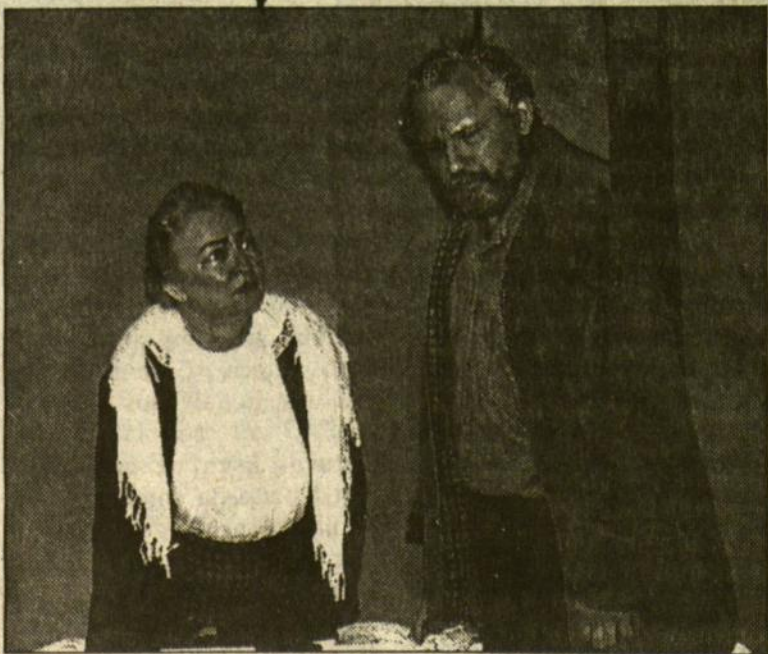
Lietuvių Rašytojų draugijos valdyba ir Lietuvos Rašytojų sąjungos valdyba nusiuntė raštą — prašymą Lietuvos ministru pirmininkui Andriui Kubiliui, sutartinai prašydami sumažinti knygų ir spaudinių siuntimo kainas.

Dabartinės siuntimo kainos nepaprastai pabrangina iš Lietuvos į kitas šalis ateinančias knygas, taigi sumažina galimybes jas gauti visai lietuvių išeivijai, rašoma tame rašte. Jau yra bandymų sukurti Lietuvoje išeinančių knygų pardavimo kitose šalyse sistematą. Bet minėtoji bėda labai suvaržo šias pastangas.

Raštą pasirašė Stasė Petersonienė ir Valentinas Sven-tickas pareiškia tikį, jog Lietuvos Respublikos vyriausybė priims palankų sprendimą.

Lietuvos Rašytojų sąjunga jau gavo vyriausybės atsakymą, kad bendros Lietuvių Rašytojų draugijos ir Lietuvos Rašytojų sąjungos raštas pavestas išnagrinėti Kultūros ir Susisiekimo ministerijoms ir pateikti pasiūlymus vyriausybei.

Algimantas Antanas
Naujokaitis



Antano Škėmos „Žvakidės“ premjera Los Angeles, Calif., balandžio 9 d. Agota — Ramunė Vitkienė; Adomas — Amandas Ragauskas.

Tęsiamos lietuvių kultūros tradicijos

Dvi parodos M. K. Čiurlionio galerijoje

Balandžio 28 d., penktadienį, M. K. Čiurlionio galerijoje Čikagos Jaunimo centre, buvo atidaryta pirmoji pradedančios dailininkės Violetos Drupaitės darbų paroda „Eskizai.“ Savo skaitmeninės fotografijos darbus jau antrą kartą pateikė Viktoras Jašinskas. Autoriai — prieš keletą metų atvykę į Ameriką, todėl dauguma jų svečių tą vakarą buvo naujieji išeiviai lietuviai. Tai buvo gera proga susitikti jiems ir pabendrauti. Jaunimo būryje švietė ir viena kita žila galva.

Renginį vedė „Žaltvykslės“ aktorius Pranciškus Ivinskis, pasveikinęs Violetą, švenčiančią ne tik pirmosios parodos, bet ir gimtadienio šventę. Jis kalbėjo apie parodos autorės gausius talentus, kuriuos, tik spėjusi atvykti į Ameriką, pasikyrė lietuvių bendruomenė. Violeta Drupaitė, architektė, ne tik mėgina savo jėgas dailėje, tapydama aliejumi ir liedama akvareles, ji rašo eilėraščius ir prozą, pati savo kūrybą skaito, vaidina „Žaltvykslės“ teatre bei rūpinasi šio teatro reklama.

Jaunąją dailininkę jai tokia reikšminga proga pasveikino Amerikos LB Kultūros tarnybos pirmininkė Marija Remienė, pasidžiaugusi, kad Violeta aktyviai įsijungė į bendruomenės gyvenimą: „Tavo įnašas yra labai didelis, tai mes jaučiame ir tuo mes džiaugiamės: dalyvauji spaudoje, vaidini... Kai pas mus

mažėja veiklių žmonių, kultūrinis gyvenimas lėtėja. Mes, vyresnieji, pavargstame, daugelis iškeliauja negrįžtamai. Tad su dideliu džiaugsmu stebime, kai atvykę iš mūsų brangios tėvynės naujieji lietuviai įsijungia į mūsų kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą. Jie duoda gyvastingumo. Kultūrinis gyvenimas be mūsų pačių nepasidarys aktyvesnis“, — kalbėjo Marija Remienė.

Prieš parodos atidarymą vyko meninė programa. Violeta su „Žaltvykslės“ teatro aktorais Egle Juodvalke ir Viktoru Jašinsku skaitė pačios, taip pat Eglės Juodvalkės bei Ričardo Spitrio eiles, J. Variakojis ir J. Ylevičius, pritardami gitaromis, atliko savo kūrybos dainų.

Fotomenininkas Algimantas Kezys pateikė parodos dalyvių kūrybos analizę. Parodoje eksponuojamus V. Drupaitės darbus jis pavadino šikais, o, apibūdindamas šiką sąvoką, jis tarsi pateikė ir pačių darbų charakteristikas: „Teisingiau šiką būtų galima pavadinti būsimos darbo užuomina. Meilės kūrinys dažniausiai prasideda nuo idėjos. Ta idėja gimsta staiga, tarsi ji būtų paties dangaus atsiųstas nušvietimas. Manysčiau, kad užėjus šiai šviesai menininko sąmonė ir sąmonė tuoj pat ima apmesti kūrinio metmenis. Ši kūrinio gemalą dailininkas tuoj pat nupaišo, nušikuoja, padaro eskizą. Tai pirminės inspiracijos dokumentas, ku-



Violeta Drupaitė. „Žydrasis liūdesys“. Aliejus.

ris savo autentiškumu kartais pralenkia net ir užbaigto bei iščiupineto darbo rezultatą. Pajustu dailininkę, kuri šiką vadina meninės kūrybos brangenybė. Žvelgti į juos — tai įsiskverbti į pačius intymiausius meninės kūrybos kodus. Jie suveda žiūrovą į kūrėją kaip tik tuo nepakartojamu momentu, kada gimsta pirminė kūrinio idėja. Ji pasižymi aukščiausio laipsnio autentiškumu, nemeluota išraiška, į kurios tariamus ar tikrus netobulumus nekreipiam dėmesio. Tai spontaniško įkarščio padariniai, pagal kuriuos galima atlikti tikslią kūrėjo psichoanalizę. Šioje parodoje Violeta atlieka viešą savo išpažintį.

Algimantas Kezys trumpai apibūdino ir kito parodos dalyvio — V. Jašinsko — skaitmeninės fotografijos jau antrąją

ekspoziciją: „Viktoras subrendo labai greitai. Pirmoje parodoje jis mėgavosi abstrakčiomis formomis, išgautomis 'fotoshop' filtrais, o šioje formos tapo subtilesnės, žadinančios žiūrovo smalsumą. Į spalvų ir formų darinius jis įpyne žmogaus figūrų, kurios pretenduoja tapti asmenų interpretaciniais portretais. Šie portretai yra pakankamai įžvalgūs. Žiūrovui atsiveria galimybė paspelioti, kaip autorius suprato portretuojamojo individo būdą, charakterį bei jo pažiūras į gyvenimą. Žavėjimasi dailiais spalvinių plėmų deriniais Viktoras paliko praeičiai“.

Po oficialiosios vakaro dalies svečiai apžiūrėjo parodas, vaišinosi Violetos paruoštomis gausiomis vaišėmis ir iki išnaktų bendravo.

A.V.Š.

Apie parodas pasisako Algimantas Kezys

Violetos Drupaitės pirmoji personalinė paroda ir Viktoro Jašinsko antroji buvo atidarytos Čiurlionio galerijoje, Čikagoje balandžio 28 d. Violetos paroda pavadinta „Eskizai“, Viktoro — „Sustabdytos Žaltvykslės akimirkos“.

Eskizai — Violetos požiūriu — tai dar neužbaigti darbai. Kai kas gali pamanyti, kad ruošdamas parodą, autorius privalėtų eksponuoti tik iki galo išvystytus ir tobulai pabaigtus kūrinius. Violeta nesibodi tokių priekaištų — ir gerai daro. Parodoje parodyti eskizai reikia ne vien drąsos, bet ir šiek tiek nusimanymo, kas gi pagaliau yra „eskizas“. Pirmiausia reikėtų pataisyti pačios autorės sukurtą nuosprendį, kad „eskizai, tai neužbaigtas darbas“. Teisingiau būtų pavadinti „būsimo darbo užuomina“. Meninis kūrinys dažniausiai prasideda iš kažkur atsiradusios idėjos. Idėja kartais gimsta staiga, tarsi ji būtų paties dangaus atsiųstas nušvietimas. Manysčiau, kad užėjus šiai šviesai, menininko sąmonė ir sąmonė tuoj pat ima apmesti kūrinio metmenis, ima galvoti, koks iš tos idėjos turėtų išeiti kūrinys. Ši kūrinio gemalą dažnai tuoj pat ir nupaišo, padaro eskizą. Tai pirmas vaizduotės sukurtas įvaizdis dokumentas, kuris savo autentiškumu kartais pralenkia ir užbaigto (bei iščiupineto) darbo rezultatus.

Pajustu vieną dailininkę, kuri eskizus laiko meninės kūrybos brangenybė. Žvelgti į šiką, tai įsiskverbti į pačius intymiausius meninės kūrybos kodus. Jie suveda žiūrovą į kūrėją kaip tik tuo nepakartojamu momentu, kada gimsta pirminė kūrinio idėja. Ji pasižymi aukščiausio laipsnio autentiškumu, nemeluota išraiška, į kurios tariamus ar tikrus netobulumus nekreipiam dėmesio. Tai spontaniško įkarščio padariniai, pagal kuriuos galima atlikti kūrėjo gana tikslią psichoanalizę. Taigi, pirmoje savo parodoje Violeta atlieka (gerąją prasmę) ir pirmąją viešą savo išpažintį.

Viktoras, kaip menininkas, šiandien, tapo veteranu. Tai jo antroji skaitmeninės fotografijos paroda. Pirmoji vyko vos prieš keletą mėnesių toje pačioje salėje. Žvelgdamas į šiuos jo darbus, noriu prašnekti lotyniškai — „Consumatus est in brevi“ — subrendo labai greitai. Sakau tai ne juokais, nes mačiau jo pirmąją parodą. Anoje jis mėgavosi abstrakčiomis formomis, išgautomis fotosopo filtrais. Šioje jo sukurtos formos tapo subtilesnės, labiau angažuojančios žiūrovo smalsumą. Į spalvų ir formų darinius jis įpyne žmogaus figūrų, kurios pretenduoja tapti tu asmenų interpretaciniais portretais. Šie portretai yra pakankamai įžvalgūs. Žiūrovui atsiveria galimybė paspelioti, kaip au-



V. Jašinsko sukurtas plakatas Violetos Drupaitės kūrinių parodai.

Grožio pasaulių vizijos

Balandžio 15-16 d. Clevelando (Cleveland, OH) Dievo Motinos parapijos salė pasipuošė dailininkių Nijolės Palubinskienės grafikos ir Linos Palubinskaitės metalo darbais. Šią motinos ir dukros dailininkių parodą suruošė Giedros korporacija. Jos pirmininkė Violeta Žilionytė-Leger atidarymo metu sveikino gausią publiką ir nubrėžė dailininkių meninio kelią kryptis.

Nijolė Palubinskienė anksti susidomėjo menu. Ji pradėjo paišyti, būdama dar visai maža, vos piršteluose pajėgdama laikyti pieštuką. Meno kelias ją nuvedė į Clevelando Meno institutą, kurį ji baigė su pagyrimu. Jos kūriniai pažymėti daugeliu vietinių, tarptautinių ir draugijos premijų, tarp jų 1982 m. Ohio Lietuvių gydytojų draugijos premija ir 1990 m. Ohio valstijos 10,000 dol. stipendija. O šiais metais jos darbai pelnė Willoughby Meno centro pirmąją grafikos premiją.

Kalbėjo ir pati grafikos menininkė. Nijolė Palubinskienė pastebėjo, jog jau praėjo keturiolika metų nuo praeitos Giedros korporacijos suruoštos parodos. Per tą laiką jos grafikoje atsispindi trys kūrybiniai laikotarpiai. Pirmasis — psalmių, antrasis — kalnų, o trečiasis — peizažų. Stabtelėjo ji prie kalnų laikotarpio įkvėpimo momento. Lietingą naktį, keliaujant per Allegheyny kalnus, prasiveria dangus ir pasirodo mėnulis. Šis tamsiame fone šviesos pasirodymas giliai paveikia menininkę. Ieško ir atranda atitinkamą techniką išreikšti šio išpuodžio nuotakai: monotipija, t.y. nuospauda nuo stiklo.

Ir čia — šioje parodoje — matome dramatiškus mėlynus šviesos ir tamsos vaizdus. Peizažuose, kuriuos įkvėpė Michi-

torius suprato portretuojamo individo būdą, charakterį, bei jo pažiūras į gyvenimą. Žavėjimasi dailiais spalvinių plėmų deriniais Viktoras paliko praeičiai. Dabar ėmėsi darbo kurti mįslės apie savo draugus. Tai jau žymiai sunkesnis uždavinys nei vien žaisti spalvotais skaitmeninės technikos filtrais.

gan laukų lygumos ir dabartinė Suvalkija vyrauja vasarinės žalumos atspalviai. Be-



Nijolė Palubinskienė.

tolstancios gamtos mėlynas susijungia su dangaus mėlynomis platybėmis spalvų ir formų pasaulyje. Parodoje taip pat išstatyti ir parkų vaizdai, ir dailininkės darželis: įvairių gėlių paveikslai.

Lina Palubinskaitė taip pat nuo mažens pamilo meną. Ši ketvirtos kartos menininkė — jos prosenelis iš motinos pusės tautodailės menininkas — anksti pradėjo lankyti muziejus ir parodas. Būdama vos ketverių metų, aplankiusi Clevelando meno muziejų, ketino apsigyventi jo rytų meno skyriuje: taip jai ten buvo gražu. Lina baigė Clevelando Meno instituto metalo ir audinių skyrių. Ji dalyvavo meno parodose Philadelphia, Portland, New York ir Cleveland. Ji platina savo dirbinius galerijose. Jos įvairūs projektai puošia Ohio muziejus ir šventoves. Tarp jų pažymėtini sagė pagal John Lenon gitarą Rock & Roll Hall of Fame muziejuje, kielikas su patena presbiterijonų šventovėje, „Amžinosios šviesos“ žibintas sinagogoje Beachwood ir žibintas su tabernakuliu Lady of the Elms Akrone.

Įkvėpimą ji randa augmenijoje, ar tai medžio žievėje, ar ir belapio medžio šakelės formoje, ar, galų gale, gėlės formose. Šioje parodoje išstatyti akmenėlių ir sidabro papuošalai. Savo žodyje, menininkė teigė, jog ji siekia kurti iš metalo gėles švelniomis ir lankstomis organiškoms formomis. Jas pavaizduoti kitaip — tai jos iššūkis. Ir tikrai, čia pražysta sidabras gracingomis nevystančiomis gėlėmis.

Meno dėka, rašo Marcelis Proust, mes matome ne tik vieną pasaulį, savąjį, bet ir daugelį kitų, ir turime tiek pasaulių, kiek originalių menininkų. Ir šios meno parodos lankytojas praturtintas. Per spalvų ir formų harmonijas, tiek grafikoje, tiek sidabro dirbiniuose, jam atsiveria Nijolės Palubinskienės ir Linos Palubinskaitės grožio pasaulių vizijos.

jk

•Dail. Juozo Mielulio kūrybos paroda, atidaryta š.m. kovo 11 d. Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte, tęsis iki rugsėjo 10 d.

Gintė Čepinskaitė talkina „Traviatai“



Pianistė Gintė Čepinskaitė.

Rengiant šiemetinės Lietuvių operos — „Traviatos“ — spektaklį Čikagoje į talką buvo pakviesta ir Gintė Čepinskaitė — rengė choro partijas ir dirbo kaip koncertmeisterė.

Gintė gimė Kaune, muzikų šeimoje. Baigusi Vilniaus M. K. Čiurlionio menų gimnaziją, studijas tęsė Lietuvos muzikos akademijoje ir Austrijoje. Lietuvoje apgynė magistro laipsnį, įgydama fortepijono solistės, koncertmeisterės, pedagogės bei kamerinių ansamblių muzikės kvali-

fikaciją. Studijų metais buvo pakviesta koncertmeisterė į V.Noreikos klasę. Vilniaus universitete baigusi Tarptautinės verslo vadybos studijas, dirbo Filharmonijoje bei Nacional. operos teatre muzikos vadybininke.

Gintė yra M.K.Čiurlionio konkurso diplomantė, surengusi daug solinių bei kamerinės muzikos recitalių Lietuvoje ir užsienyje. Šiuo metu vakariniame Čikagos priemiestyje ji turi privačią fortepijono studiją.



Nijolė Palubinskienė. „Pajūrys“. Lino raizgyns.

Leidiniai

Lietuvos laisvėjimo primintinė

Lietuvos Nacionaliniame muziejuje Vilniuje nuo kovo 11 d. veikia paroda, skirta nepriklausomybės atkūrimo 10-osioms metinėms. Atidaryme dalyvavo Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus, Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, premjeras Andrius Kubilius, daug kitų svečių.

Parodoje eksponuojami dokumentai, fotografijos, daiktai primena pirmuosius nepriklausomybės žingsnius. Ta proga išleistame leidinyje *Lietuva laisva* lietuvių ir anglų kalba rašoma, kad 1990-1992 metais buvo atkuriamas teisinis nepriklausoma Lietuvos valstybė. Mat Aukščiausioji Taryba — Atkuriamasis Seimas 1990-ųjų kovo 11 paskelbė nepriklausomybės Atkūrimo aktą ir Lietuvos Respublikos tęstinumą, o 1992 metų spalio 25 d. referendume Lietuvos piliiečiai priėmė naują Lietuvos Respublikos Konstituciją. Paroda — tų dienų istorinė kronika, kaip ir jos atidarymų išleista knyga.

Tiek apsilankęs parodoje, tiek pavartęs leidinį *Lietuva laisva*, tarytum patenki į anuos sunkius metus, kai Vilniaus grindiniu darėjo sovietų tankai, pasiryžę krauju uzlieti tautos nepriklausomy-

bės siekį, kai žuvo nieko nekalti žmonės, buvo užgrobti Spaudos rūmai, Lietuvos televizija, kai Islandija pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę, kai įkurta pirmoji Lietuvoje Švedijos ambasada, kai į Vilnių atvyko pirmasis JAV ambasadorius Lietuvoje, D. Johnson, kaip Lietuva sutiko Danijos karalienę, kokias dovanas dovanojo oficialūs svečiai. Šiuos ir daug kitų svarbių įvykių primena fotografijos, kuriose užfiksuoti istoriniai momentai, pirmieji mūsų valstybės vyriausbiniai apdovanojimai, pirmųjų oficialių dokumentų pavyzdžiai, pirmieji pastatyti kryžiai, pagerbiantys politinių kalinių ir tremtinių vargus ir atminimą.

Paroda Lietuvos nacionaliniame muziejuje veiks iki gegužės vidurio, o knyga *Lietuva laisva* visada galima įsigyti muziejaus kasoje. (Vilnius, Arsenalo 1).

Beje, parodoje yra ir antroji įdomi dalis — tai Lenkijoje gyvenančio ir daugelyje pasaulio šalių žinomo lietuvių dailininko Stasio Eidrigevičiaus plakatai, skirti nepriklausomybės atkūrimo dešimtmėčiui. Ši ekspozicijos dalis pavadinta „Stasio plakato menas. 1990-2000“.

Jadvyga Godunavičienė

Imantraus tinklo nérimas



Galui pasigirti — iš Kana-dos per dosnias rankas gavau Lietuvoje garsėjantios belet-risės Renatos Šerelytės romaną *Ledynmečio žvaigždės*. Perskačiau. Ir jeigu autorė mane dabar paklaustų: „Na, koks įspūdis?“, atsakyciau taip, kaip ji yra atsakiusi po-kalbyje Benediktui Januševičiui (LM, 1999.08.21) apie Ma-rius Ivaškevičiaus knygą *Istorija nuo debesies*: „Tai irgi romanas. Žaidimas kalba, me-taforomis, vaizdiniais. Tarsi imantraus tinklo nérimas — skaitydamas įsipainioji vis la-biau, kapanojiesi ir nirsti“.

Tolygiai ir aš kapanojaisi su *Ledynmečio žvaigždėmis*, išleistomis „Tyto albos“ Vil-niuje 1999 m. Jei nirstau, tai tik dėl vyksmą užgulancio ba-lasto — įvairių, sąmonę varginančių priedų, spėju, ištrauk-tų iš šalčiaus ir įsprautų į turinį, kad romanas būtų postmoderniškai apklus, daugiasluoksnis. Prieduose yra įdomių detalių, deja, pro-zos meniškai sveikatai šie pa-pildomi postragavimai nau-dingi, kaip persivalgymas skrandžiui.

Kupiškio rajone, Šimonių

kaime 1970 m. gimusios R. Šerelytės prozoje yra daug kalbino gaivumo. Tegul tai būna žaidimas žodžiais, palyginimais, vaizdiniais. Kai iš to veržiasi tikrovė (bent įtikinama-mumas), skaitai nepenuobodžiaudamas. Pagalvoji: šitaip ir reikia rašyti. Paleisti apy-vartan Lietuvoje girdimų taik-lių žodžių kraitį, neventgi doro vulgarumo, galima šiek tiek pafantazuoti, galima pa-rodyti ir savo erudicinį lobį („motina nebuvo sunki ir iner-tiška kaip žemė — tokia, ko-kią ją įsivaizdavo Platonas“), daug ko galima. Ir autorė tai daro gana sklandžiai, žaismingai. Staigiais posūkiais vis pažerdama impresionistines netikėtas mintis. Jaunos rašytojos nekantrumas veržiasi iš puslapio. Bet ir niekad ne-dingsta daug kuo bodėjimosi tvaikas. Tarsi visa žmogiškoji terpė būtų sudaryta iš bjaurasties — iš įvairių nevykelių, nepritapelių, ypač galvijišku vyrų (pasigėrusių ir visur besislapijančių) ir perdem gaš-lių moterų. O pati herojė Jo-lanta, pasakojanti pirmuoju asmeniu apie rupią vaikystę kaime, o antroje dalyje apie studijas ir darbą redakcijoje Vilniuje, yra viską stebintis, jautrus, besikamuojantis, al-koholiu drėkinamas dvasingumas. Sakyciau, bergždžios li-teratūrinės pastangos išsiva-duoti iš to nelabo nūdienės inercijos slogučio. Paklusti Protui.

Panašaus siužeto romanai, žinoma, kitoniškai sumesti, yra dažni dabartinėje Lietuvos prozoje. Su ironijos ir satyros prakaitu. Alkoholis, bodėjima-sis gyvenimo eiga, seksas pri-pildo puslapius.

Jurgis Kunčinas, Ričardas Gavelis, Jurga Ivanauskaitė — tai tik kelių gabių rašytojų



Prisimenant gaivalinguosius Lietuvos laisvėjimo, Sąjūdžio ir jo vadovų metus, kai šūkis „Laisvės Lietuvai“ vieningai aidėjo iš visos tautos lūpų ir širdžių...

pavardės. Jų pagrindiniai veikėjai yra kiauurai įsivėlę ne tiek į buitį, kiek į savo pačių psichinę sujauktį. Alkoholis ar narkotikai dažnai sukelia ezo-teriškus išgyvenimus, kurių aprašymuose ir glūdi visa pa-sakojimo nuobodybė. Klaidin-tis fantazavimas nėra ir Še-relytės pliusas. Neįtikina po-kalbiai su tariamu angelu, nei su kaktusu, nei meilė chime-riskam Pjerui.

Lotynų Amerikos literatū-roje viešpatavęs magiškasis realizmas šiandien yra pabo-dęs. Išradingos lazerinės, dažnai paikos magijos turime apšiai televizoriuje. O kai pa-našūs „stebuklai“ įveliami ir impresionistiškai realistinio romano siužetą, skaitant dar-si neįjauku. Dvelkia dirbtinumas. Tuo tarpu tikroviškai su-pinti romano epizodai, pasod-rinti taiklia, lakoniška kalba, šildomi sąmojo, jau suteikia fabulai vyksmą ir tuo užan-gauzoja skaitytoją. Iš tokių Šerelytės romane nurodyčiau kelis vaikystės kaimo žmonių ir įvykių pavaizdavimus. Taip pat, herojei besimokant ir dir-bant Vilniuje, išskirčiau epi-zodą, kai „Indėjos“ kavinėje Jolanta susipažįsta su rafi-nuota Rebeka ir jos palydovu Kisa. Jų vaišinama, lepinama, girdoma, atsiduria jų bute ir įkliūva į tų dviejų geidulingas rankas. Čia anekdotiškos de-talės, net tas mano peikiamas klidesys suteikia tekstui džiazinės improvizacijos spal-vingumą. Ir erotinė grafika čia yra santūri, lyginant su ki-tais šių malonumų apraši-nėjimo specialistais.

Iš pasakojimo išnyra visa

Lietuviški romansai

Vilniaus knygų mugėje „graibste graibstoma“ buvo „Baltų lankų“ leidyklos iš-leista knygelė — romanų rin-kyns — *Aš iš meilės gavau džiouvą*. Šį netikėtą rinkinį, ku-riame yra tekstai ir jų melodi-jos, sudarė Zita Kelmickaitė. Ypač daug dėmesio romansai susilaukė iš pagyvenusių, rim-tų moterų. Čia pat, atsivertu-sios pirmą pasitaikiusį pus-lapį, jos imdavo paslaptingai

eilė rašikų charakterių, nere-tai suluošintų gyvenimo. Per trumpas šis rašinys juos mi-nėti ir nurodyti autorės ypa-tinga gabumą žmogaus portre-tui, kad ir senelės, ar Pa-liėknės senės, ar valytojos Bu-rokienės. Kažkaip neįtikina užkeigos „Andalūzijos šuo“ savi-ninko Chameleono kari-katūra.

Verti dėmesio Šerelytės pa-lyginimai, suteikiantys saki-niui vaizdą, išmintį, linksmu-mą. Štai: „jos užpakalis platus kaip pečiadangė“, „prekybi-ninkui poezija, kaip karvei balnas“, „sumurkė sotaus kati-no balsu“, „panašu į nebylų klaustuką“, „Šiuolaikinių mo-terų neišsprusimas ontologinėj srity — tiesiog stulbinantis“, „vyrai, kurie geidžia nebe mo-ters, o jos įvaizdžio“.

Spėju, kad romano prasmė sukasi apie tai, kaip sunku yra jausmų valdomai psichi-paklusti Protui, be reikalo čia priskirtam Šėtono galiai. Juk sveiki smegenys yra žmogaus moralumo ir pažangos versmė.

Pranas Visvydas



Ilustracija iš leidinio *Aš iš meilės gavau džiouvą*.

šypsotis, sukalbiškai tarpu-savyje susizvalgydavo ir tyliai užniūniudavo gerai žinomą melodiją. Ne vieną melodiją ar posmą atpažindavo ir kiti — juk ir patys traukdavo, ar traukia studentiška me-ka-rėlyje, ar draugų susibu-rime:

*Kaip vieną vasaros naktį
Kalėjime prie lango
Stovėjo jaunas kalinys
Ir rankom grotas spaudė*

Arba ši, dar populiareesnė:

*Pasisiūsiu juodą suknią
Su raudonais guzikais.
Juoda suknią reiškia smertį
Meilę reiškia guzikai.*

Keista šiandien romano pa-dėtis: daug kas juos moka, ta-čiau viešai neaptarinėja, apie juos nekalba. Turbūt manyda-mi, kad jie tarsi kažkokiu pro-vincialumu ar nerimtumu „at-siduoda“. Ir beveik visai ro-mansas yra užmirštas, neana-lizuojamas kaip literatūros žanras. O juk romansas — ly-rinis poetinis, egzotiškos kil-mės kūrėnėlis, ne tik anoni-miška plitęs tarp žmonių, bet ir poetų parašytas. Pasirodo, kad meilės sukuriuose lietu-vių temperamentas ir azar-tiškumas, jausmų proveržis ir poelgių beatodairiškumas nei kiek nenusileidžia ispaniškam karščiui.

Pats romansas nėra vienaly-tis kūrinys. XV a. senuosiuose romansuose apdainuojami ka-ralių ir imperijų žlugimai, La-ros infantai, Sidas ir t.t. Prie jų priskiriami ir Karolio Di-džiojo kovų su arabais ciklas ir bretonų ciklas. Taigi pirmie-ji romansai buvo karštų kovų, didelių įvykių, istorinių žyg-darbių apdainavimai arba ly-rinių jausmų, susijusių su meile, šeima, vedybomis iš-sakymai, kuriems būdingas raiškos lakoniškumas, nervin-gas dramatiškumas, gilus ly-riškumas, paslaptis.

Tačiau romansai — tai ir ne-didelis muzikos kūrinys. Ro-mansas prancūzų ir italų mu-zikojų — lyrinė, dažniausiai sentimental daina.

Kaip tik muzikos sentimen-talumas ir istorijos (meilės is-torijos) tragiškumas, jausmų lyriškumas, pasakojimo ner-vingumas yra lietuviškojo ro-manso — meilės išdavinimo — savybės. Melodramiškumas romansuose dažnai pereina prie žiaurių dalykų. Todėl ne-retai greta karštos, aistringos, visą žmogų užvaldančios, mei-lės pasirodo mirtis — keršto rezultatas, nevilties žingsnis, nelaimingų jausmų išeitis.

Romansams būdingas psi-chologinis niuansas — jis lei-džia žmogui išsiliesti, išsirekti.

„Būtent tokią galią turi ro-

Knyga apie pirmuosius Lietuvos dainininkus

Lietuvos Muzikų sąjunga nesenai išleido Antano Karo-so-Karosevičiaus knygą *Pirmieji Lietuvos dainininkai*.

Ši knyga turėtų sudominti ne tik savam krašte, bet ir toli nuo jo gyvenančius tautiečius, nes tarp autoriaus aprašytų dainininkų nemaža dalis tų, kurie po karo atsidūrė iš-eivijoje, kur skleidė lietuvišką kultūrą. O ir tie, kurie liko Lietuvoje, išeivijai gerai ži-nomi iš prieškarinio Kauno teat-ro operos spektaklių.

Knygos autoriaus Antano Karoso-Karosevičiaus jau dvy-lika metų nebėra tarp gyvųjų, bet liko jo kruopščiai surin-ktos žinios apie vokalinio meno pradininkus, liko daug moki-nių, kuriems dėstė dainavimą Vilniaus J. Tallat-Kelpšos aukštesniojoje muzikos mo-kykloje, vėliau — Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar Muzikos akademija). Pats Antanas Karosas-Karosevičius Kauno konservatori-joje mokyti solinio dainavimo pradėjo 1938 m. Vokiečiams konservatoriją uždarius, mo-kėsi pas žymų to meto peda-gogą Joną Butėną. Po to dai-navo daug tenoro partijų ope-ras spektakliuose. Po karo įsijungė į pedagoginę veiklą.

Kas jie, tie pirmieji Lietuvos dainininkai, apie kuriuos An-tanas Karosas-Karosevičius spėjo parašyti, bet nespėjo pamatyti savo knygos? Aišku, tai Kipras Petrauskas, kurio gyvenimui ir vaidmenims lei-dinyje skirta daug vietos. Spsauginami taip pat recen-zentų atsiliepimai, nuomonės, amžininkų prisiminimų nuo-trupos. Toliau: Vladislava Po-lovinskaitė-Grigaitienė, voka-lo mokiusis Petersburge, o i Kauno teatrą pakviesta 1921 m. Čia ji debiutavo Angelo vaidmeniu A. Rubinšteino operoje „Demonas“. Vėliau dainavo Madaleną „Rigollet“, „Carmen“ operoje Carmen ir daug kitų partijų. Iš viso per 23 metus parengė apie 30 vaidmenų, apie kuriuos daug rašė kompozitorius V. Ja-kubėnas, kritikas V. Žadeika, kiti recenzentai. V. Grigai-tienė sėkmingai gastoliavo Latvijoje, Estijoje, Suomijoje ir buvo vadinaama Lietuvos operos pažiaba. Jos vyras buvo Lietuvos aukščiausiojo tribu-nolo pirmininkas.

Pasitraukusi į Vakarus, V. Grigaitienė, deja, nebedaina-vo. Mirė ji 1961 m. Great Neck, NY.

Knygoje pristatomi daini-

mansas, dainuojamasis eilė-raštis, rašo įvade *Dainos apie širdies sopulius* Viktorija Dau-jotytė.

„Romansinės stiliškos fo-tografijos — apkabinimas, ran-kos uždėjimas, gelių laikymas, dviracio vedimas“, — primena įvado autorė apie stilių, kuris susijęs daugiau su miesto kultūra. Šis stilius išlaikomas ir knygoje, kuri saldžiai-suma-niai puošiama romansinėms nuotraukomis, pagrazintomis rožinių ir žydrų tonų potė-lyriškumas, pasakojimo ner-vingumas yra lietuviškojo ro-manso — meilės išdavinimo — savybės. Melodramiškumas romansuose dažnai pereina prie žiaurių dalykų. Todėl ne-retai greta karštos, aistringos, visą žmogų užvaldančios, mei-lės pasirodo mirtis — keršto rezultatas, nevilties žingsnis, nelaimingų jausmų išeitis.

Romansams būdingas psi-chologinis niuansas — jis lei-džia žmogui išsiliesti, išsirekti.

„Būtent tokią galią turi ro-

PIRMIEJI LIETUVOS DAINININKAI



ninkai Juozas Babravičius, Juozas Bieliūnas, Adelė Ne-zabitauskaitė-Galaunienė, Jo-nas Byra, Stasys Audėjus, An-tanas Sodeika, Marijona Ra-kauskaitė, Vincė Jonuškaitė-Zaunienė, Veronika Podėnai-tė, Aleksandra Staškevičienė, Petras Oleka, Julija Dvario-naitė, Chanonas Šulginas (Šulmanas), Juozas Katelė. Jie liko Lietuvoje.

Iš tų, kurie savo gyvenimą baigė išeivijoje, daug įdomaus sužinome apie Aleksandrą Kutkų-Kutkauską, kuris Ame-rikoje parašė atsiminimų kny-gą *Dainininko dalia*, o kartu su žmona dainininke Jadvyga Vencevičaitė išvykę į Vakarus, daug koncertavo Vokietijoje. 1947 m. Detrote jie subūrė lietuvių artistus ir, Aleksan-drai Kučionui diriguojant, pa-rengė operos „Sevilijos kirpė-jas“ spektaklį. A. Kutkus mirė Čikagoje 1959 m. Jadvyga Vencevičaitė, apie kurią kny-goje taip pat rašoma, daug prisidėjo prie Lietuvos operos teatro ugdymo, dalyvavo pir-muosiuose spektakliuose. Ame-rikoje ji mokė jaunimą dainuo-ti. Mirė Čikagoje 1984 m.

Čikaga buvo miestas po karo priglobęs daug lietuvių menininkų. Čia atsidūrė ir knygoje minimas Jonas Bu-tėnas, taip pat miręs šiame mieste 1968 m. Tik jo gyvenimas susiklostė visai kitaip. Mat į Amerika jis išvyko dar 1909 m. Ten susipažino su daugeliu tautiečių menininkų, mokėsi dainavimą, vadovavo chorams, vėliau pats studijavo Italijoje, dainavo Milano ir kituose teatruose. 1928 m. buvo pakviestas į Kauną, kur dainavo spektakliuose beveik visus pagrindinius baritono vaidmenis.

Knygos pabaigoje pateikia-ma to meto recenzijų suves-tinė, yra žinių apie Kauno val-stybės teatrą. Trumpai minimi, tuomet Amerikoje gyvenę ir i Lietuvą atvykdavę, operos so-listai. Tai Anna Kaskas — Ona Katkauskaitė, Barbora Darlys-Bronislava Bernotaitė-Drangailienė, Emilija Micku-naitė.

Knygos *Pirmieji Lietuvos dainininkai* sutiktuvėse Lietu-vos muzikų rėmimo fondo Sta-sio Vainiūno namuose dalyva-vo ir apie autorių kalbėjo Lietuvos muzikų sąjungos pir-mininkas prof. Rimvydas Ži-gaitis, Antano Karoso-Karosevičiaus tekstus tvarkę ir re-dagavę vokalo specialistas Va-lerijonas Indrikonis ir muziko-logas Vaclovas Juodpusis, bu-vę Antano Karoso-Karosevičiaus mokiniai dainininkai Vi-talija Šiškaitė ir Stasys Liup-kevičius. Fortepijonų skambi-no knygos autorius dukra Jūratė-Karosaite.

Knyga *Pirmieji Lietuvos dai-nininkai* galima įsigyti Lietu-vos muzikų sąjungoje Vilniuje, Gedimino pr. 32.

Jadvyga Godunavičienė

Jurga Perminaitė